

Jsem nesmírně ráda, že se tento rok podařilo zrealizovat konferenci pro nás, zahraniční Čechy. Velice si vážím každé doposud uskutečněné konference, protože to je jeden ze způsobů jak se některé věci/problémy, s nimiž se krajané v jednotlivých státech setkávají, můžou posunout na správné místo tak, aby alespoň jejich část našla případné řešení. Krajané v Srbsku mají své specifikum.

Česká republika a Srbsko mněli historicky vždy dobré přátelské vztahy, nepočítám do toho souhlas české vlády k tzv. humanitárnímu bombardování bývalé Jugoslávie v roce 1999. Které bombardování, v němž zahynou ženy, staří lidé a děti, je, prosím vás, humanitární? Ráda zmíním, že se v květnu tohoto roku prezident Miloš Zeman v přítomnosti srbského prezidenta Aleksandra Vučiće omluvil za bombardování tehdejší Jugoslávie. Prezident republiky Miloš Zeman osobně poprosil srbsky národ za odpuštění. Miloš Zeman byl tehdy premiérem a vláda ČR zásah NATO coby členský stát podpořila. Stalo se tak krátce po přijetí ČR do Severoatlantické aliance v březnu 1999. Bylo to hezké gesto prezidenta, ale ztracené životy jsou nenahraditelné. Nebudu to nadále rozvádět, bylo to smutné ale je to za námi. Upřímně chci věřit, že se takové smutné činy nebudou nikde ve světě opakovat.

Po rozpadu bývalé Jugoslávie se tehdejší Československa beseda přejmenovala na Českou besedu a následně byla založena Matice Česká, a to proto, že dřívější Matice česká, která zastřešovala České spolky, zůstala na území Chorvatska. Abyste pochopili, jak to funguje vůbec v Srbsku, musím se zmínit, že každá národnostní menšina má svoji národní radu. No, a Česká národní rada je jednou z národních rad národnostních menšin žijících v Republice Srbsko a zastupuje českou národnostní menšinu. Sídlo Rady je v Bele Crkvi v jižním Banátu, na hranici s Rumunskem, kde žije největší počet Čechů v Srbsku. Rada je nejvyšším zastupitelským orgánem české národnostní menšiny žijícím na území Republiky Srbsko ve 4 oblastech kulturní autonomie: vzdělávání, kultura, informace a používání jazyka i písma.

Mandát Rady trvá čtyři roky a skládá se z 15 členů volených v přímých volbách příslušníky české národnostní menšiny, kteří se zapsali do zvláštního seznamu voličů. Čeština se oficiálně používá v obci Bela Crkva (spolu se srbštinou, rumunštinou a maďarštinou). Výuka českého jazyka s prvky národní kultury probíhá v 1.-4. ročníku celkem čtyř základních škol, 2 v Bele Crkvi, jedna v Kruščici a jedna v Gaji (obec Kovin). Od školního roku 2016/17 byly hodiny češtiny v Gaji pozastaveny kvůli malému počtu dětí (5–15 let), kdy je nutné, aby ministr školství udělil výjimku pro třídy.

Rada jako partnerská organizace v Srbsku má na starosti učitele českého jazyka, kterého český stát již roky vysílá ke svým krajanům, přesněji od roku 2000. Rada vydala několik knih zabývajících se českou kulturou v Srbsku a podpořila vydání řady knih vydaných převážně českými spolky. Má knihovnu českých knih, současných i historických (nachází se v prostorách spolku Česká beseda Bela Crkva a je k dispozici na vyžádání). Rada rovněž financuje produkci rozhlasových pořadů v českém jazyce, které se každý týden vysílají v rádiu Bela Crkva. V bývalé budově základní školy v české vesnici České Selo, kterou Rada pro tyto účely obdržela, je etnologické muzeum o Češích.

Rada spolupracuje a měla by spolupracovat s českými sdruženími v Srbsku. Většina z nich nese tradiční název české společnosti v zahraničí (Česká beseda) vedle místa, kde sídlí. Existují tedy Česká beseda Bela Crkva, Česká beseda Kruščica, Česká beseda Češko Selo, Česká beseda Gaj, Česká beseda Vršac, Česká beseda Bělehrad, ale také Češi jižního Banátu (Bela Crkva), Češi Šumadija (Kragujevac) a další nově vznikající České spolky nebo přátelské spolky, jako je Matica češka Bela Crkva.

A jak krajané v Srbsku a převážně v Srbskem Banátu žijí a co potřebují do budoucna? Česká republika pomáhala a stále pomáhá krajanům ze Srbska formou různých projektů. Proto chci poděkovat Českému státu a všem osobám, které mají zásluhu za jakoukoliv pomoc. Krajané si té pomoci velmi váží, ale také zaslouží vzhledem k tomu, že na tom území žijí více jak 200 let a podařilo se jim uchovat český jazyk, kulturu, zvyky a tradice přesto, že byli vzdáleni od své původní vlasti, odkud se jejich předkové odstěhovali. Neztratili identitu a vždycky se s hrdostí hlásili k české menšině. V průběhu času byly podmínky pro udržení české identity čím dál horší, a to z více důvodů. Osobně si myslím, že to kritické období nastalo v sedmdesátých letech, kdy došlo k zrušení posledních škol, ve kterých výuka probíhala v češtině. Bylo to v malé říze české vesnici Ablian, dnes České Selo.

Výuka češtiny na základní škole, kde si žáci můžou od první třídy zvolit češtinu jako nepovinný předmět, probíhá také zvláštním způsobem. Proč to je důležité? Protože pro nábor učitele češtiny důležitou roli má Česká národní rada a na základě jejího doporučení je zaměstnána osoba k výuce. Byla bych ráda já i mnozí rodiče, aby někdo třeba ze zastupitelského úřadu ohodnotil kvalitu a znalost češtiny toho kterého učitele. Různé projekty MZV ČR, dále rozvojové projekty a malé lokální projekty jsou prostředkem pro získání podpory nejenom krajanů v Srbsku, ale také občanů, kteří žijí v příslušném regionu.

Jeden z projektů je realizován s podporou Domu zahraniční spolupráce (DZS), jde o program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí. V roce 2020 vyšlo 5. číslo publikace Češi ve světě – příběhy, v níž naleznete autentická vyprávění našich krajanů žijících v Srbsku. Příběhy posbíral, přepsal a upravil Stanislav Havel, vyslaný učitel. Snažil se při tom zachovat zvláštnosti jazyka těchto Čechů. Ale, musím říct, že z mého hlediska jako osoby, která vyrůstala v tom prostředí, pan Havel některé příběhy psal v rámci svého krátkého působení, tak některé věci nemohl až tak dobře znát. Neberu to jako špatné, je důležité, aby se o těch malých skupinách krajanů vědělo. Kéž by takových učitelů bylo víc.

V rámci zahraniční rozvojové spolupráce bylo v posledních letech realizováno v Srbsku mnoho projektů v různých oblastech jako je zdravotnictví, sociální péče, kultura a jiné. Zmínila bych, že nejpočetnější jsou Češi v obcích Bela Crkva (511), Kruščica (231), Gaj (137), Veliko Središte (57), Bělehrad (422) a Novi Sad (119). K české národnosti se hlásí vlivem asimilačních procesů stále méně obyvatel Srbska. Díky nedostatku pracovních míst krajané také často reemigrují zpět do České republiky. No, a když jsem se zmínila o reemigraci tak to pro krajané není tak jednoduchá cesta. Z důvodu nedostatku práce krajané a občane Srbska přichází do ČR za prací a musí splnit určité podmínky.

Obzvlášť to je komplikované pro jednotlivce, kteří nemají trvalý pobyt na území ČR. Vzhledem k tomu, že je Srbsko mimo EU, tak je to třetí země a tím pádem je zdoluhavá legislativa. Když k tomu přidáme lhůtu pro schvalování podané žádosti o pracovní povolení, tak se to protáhne někdy až na půl roku. Krajané mají možnost požádat o trvalý pobyt v ČR ještě v Srbsku na zastupitelském úřadě. Tady je to také komplikované: pro prokázání českého původu za účelem získání Potvrzení o příslušnosti k české krajské komunitě, je třeba doložit 1. Rodokmen na základě různých výpisů z matričních knih (narozených, oddaných nebo zemřelých) - což je logické. 2. Zajistit potvrzení o členství v některém krajském spolku – tohle si nemohou zajistit osoby, které bydlí ve městech, ve kterých neexistují takové spolky. V tom případě jsou nuceny kontaktovat nějaký existující spolek v nejbližším městě a přihlásit se tam. A to jenom za účelem obdržení dokladu čili potvrzení. 3. Zajistit si potvrzení, že je osoba zapsaná v evidenci na zvláštním volebním seznamu české menšiny. Paradox je, že se na tento seznam můžou zapsat také osoby, které s českou menšinou ani s českým původem nemají nic společného.

Jak to funguje? Krátce objasním. Aby výsledky voleb členů Národní rady české národnostní menšiny přispěli k získání většiny, která vyhovuje vládnoucí politické straně, tak se různými způsoby donutí

někteří občané, aby se na tento seznam zapsali. Mezi nimi je řada pochybných osob. Tohle se krásně ukáže, když se podíváte na počet Čechů před volbami a po volbách. Povolební číslo je vyšší. A takový doklad má být důležitý?

Dalším předpokladem žádosti je pohovor žadatele na konzulátě. Teď již bývalá paní konzulka žádala, aby rozhovor byl v češtině nebo s tlumočnickem češtiny nebo dokonce v angličtině. Když si vezmete, že v sedmdesátých letech končila výuka češtiny ve škole, máme převážně smíšená manželství, asimilaci a další vlivy prostředí, proč se vyžaduje od žadatele o trvalý pobyt důkladná znalost češtiny? Jak ji může žadatel prokázat, když nemněl možnost se češtinu naučit? Neměli by vyslaní úředníci na zastupitelských úřadech hovořit také jazykem země, do které jsou vysláni? Doufám, že se takové situace v budoucnu již nebudou opakovat vzhledem k tomu, že letos nastoupil jiný konzul.

No, a po tom rozhovoru a odevzdání všech dokladů žadatel čeká na obdržení PPKK. Následují další problémy – zajistit potvrzení o ubytování. Jak zajistit tohle, když žadatel nemá příbuzné ani známé na území ČR? Je to problém. Další problém je zajištění finančních prostředků. Žadatel musí vykázt určitý obrát prostředku na účtu, tzn. posílat si na účet stovky Eur. Je tento papír opravdu tak důležitý? Nešlo by pro žadatele o trvalý pobyt proces zjednodušit? Nešlo by třeba zajistit žadateli po schválení trvalého pobytu zaměstnání a ubytování pomocí např. integračních center? Před asi 4 lety jsem navštívila ředitele odboru Ministerstva vnitra. Vysvětlila jsem, že spousta mladších Čechů a českých rodin by chtěli přijít za prací do ČR. Prosila jsme o pomoc. Pan ředitel byl příjemně překvapen a řekl, že raději tady uvidí pracovat Čechy ze Srbska než nějaké uprchlíky.

Do Srbska odjela delegace z Ministerstva vnitra, která mněla zhodnotit situaci. No výsledek, byl takový, že setkání té delegace bylo uskutečněné s některými zastupiteli spolku, s některými staršími občany, kteří se zřejmě vyjádřili, že se nechtějí stehovat. Ale skutečnost je úplně jiná, protože již v té chvíli v ČR pracovali někteří krajané a od té doby se do Berouna a jiných měst ČR přistěhovali další rodiny a jednotlivci z Bele Crkve a okolí. Mají tady lepší ekonomické podmínky pro život. Jsou tady mladé manželské páry a narodila se tady desítka dětí, který se v budoucnu stanou občane ČR. Rodiny, které se rozhodli přesídlit s dětmi ve školním věku, mají děti ve školách a ty děti se tady dobře adaptují. Vzhledem, že pomáhám našim krajanům, kteří se ze Srbska přistěhovali za prací, vím moc dobře o čem mluvím.

Mněla jsem různé zpětné informace od žadatelů o trvalý pobyt, kteří prošli celý výše uvedeny postup a některé informace byly pro mne šokující. Osobně jsem prošla zdlouhavou cestou pro získání trvalého pobytu a konečně v tomto roce jsem se stala občankou České republiky a jsem na to velmi hrdá. Při nedostatku pracovní síly na trhu práce je podle mého lepší podpořit příjezd a zaměstnání krajanů než přijímat ostatní migranty. Bylo by hezké zjednodušit postup pro ty kteří se chtějí vrátit ke svým kořenům do země svých předků. Lékaři, zubaři, zdravotní pracovníci, v ČR chybí, ale setkávají se tady s velkými problémy při atestaci. Osobně znám případ zubaře, který se již mnohokrát pokoušel o složení atestace (maminku má Češku, sám má české občanství), složil písemné části zkoušky, ale ústní částí neprošel. Je to jako na studiích, když nechcete z nějakých důvodů studenta propustit, tak vymyslíte chytáky...

Rada bych ještě na závěr zmínila, že v Srbsku je natáčen celovečerní dokumentární film pojmenovaný podle české lidové, milostné písně Pod našima okny, podpořený Filmovým centrem Srbska a Ministerstvem kultury. Film zpracovává téma života, osudů a stěhování jihobanátských Čechů z měst Bela Crkva a vesnic Kruščica a Fabian, ale také jejich sousedů jiných národností. Téma není malé, protože diskretně naznačuje změny identity prostřednictvím udržování nebo vzdání se tradice. Film o specifikách vnitroeuroské migrace se natáčel čtyři roky v Srbsku a v České republice a sleduje desítky různě sociálně situovaných lidí, často ve vzájemném vztahu: mladí lidé, kteří odcházejí, a staří lidé, kteří zůstávají. Češi se v 19. století přestěhovali do Banátu a o dvě století

později se ze stejných sociálních důvodů hromadně vrací do vlasti a berou s sebou spoluobčany. Neuvěřitelnými cestami osudu jsou potomci těch, které vidíme ve filmu zpívat doma na poli, z velké části zaměstnání v českém průmyslu. Ve filmu vystupuje Milesa Zrnić Andera z Bela Crkva a její pražský manžel, kteří však nepracují v továrně, ale skládají a hrají hudbu se svou skupinou.

Film je důležitý pro Belu Crkvu, ale také pro celé Srbsko jako obraz možného harmonického soužití různých národností, kterému již nebrání nacionalistická politika 90. let, ale její důsledky pro moderní ekonomiku. Pro Českou republiku je tento film důležitý jako téma diaspory, lepšího seznámení a znovuoobjevení svých vlastních kořenů. Film o životě malých lidí na pozadí velké, a ne vždy dobré historie je aktuálně ve fázi postprodukce. Chybí prostředky, ale ne dobrá vůle. Byla bych moc ráda, aby byl film podpořen, dokončen, a abyste ho mohli v budoucnu vidět.